

УДК 35.075.5:025.5(477-25):004.775

Тетяна Дубас,

заввідділу НЮБ НБУВ

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ПРОДУКТІВ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ (З ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ СІАЗ НБУВ)

У статті висвітлюється питання розвитку електронних інформаційно-аналітичних продуктів сучасної бібліотеки. Аналізуються особливості редагування інформаційних видань.

Ключові слова: електронні інформаційно-аналітичні продукти, видавнича діяльність, електронні інформаційні технології, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ).

На етапі розвитку інформатизації українського суспільства «бібліотечні установи входять у більш активну фазу співпраці з замовниками, поступово набувають досвіду в застосуванні електронних технологій» [2]. Вони активізують творення власного інформаційно-аналітичного продукту, синтезованого на базі наявних інформаційних масивів, використовуючи сучасні електронні технології [5, с. 53]. З метою забезпечення відповідності бібліотечних установ запитам сьогодення здійснюється підготовка затребуваних замовниками якісних інформаційно-аналітичних продуктів. Питання зростання попиту в середовищі користувачів сучасної бібліотеки на власне аналітичну, інформаційно-аналітичну продукцію бібліотек і методів, за допомогою яких запити на таку продукцію задовольняються спеціальними структурами, порушені, зокрема, у статті д-ра іст. наук, професора В. Горового «Бібліотеки як сучасні центри української інформатизації» [2]. Досліджуючи інформаційно-аналітичну діяльність сучасної бібліотеки, канд. іст. наук В. Пальчук акцентувала увагу на завданнях забезпечення показників якості інформаційно-аналітичної продукції [6]. Особливостям редагування інформаційно-аналітичних видань присвячена праця дослідниці Н. Автономової [1].

Серед різних видів продуктів видавничої діяльності бібліотек, яка розвивається відповідно до загальних запитів користувачів, інформаційні продукти бібліотечних інформаційно-аналітичних центрів

представляють найбільш «рухливий» компонент, такий, що постійно еволюціонує й адаптується до нових умов і вимог. Власне, саме потреба в такому продукті вплинула на створення в структурі бібліотек спеціальних інформаційно-аналітичних підрозділів. Так, практично перший у структурах вітчизняних бібліотек інформаційно-аналітичний центр, один із структурних підрозділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) – Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) (далі – Служба) – була створена для введення в широкий суспільний обіг через управлінську сферу матеріалів з фондів НБУВ, моніторингу й опрацювання зростаючих інформаційних потоків, удосконалення інформаційно-аналітичного обслуговування суспільних інститутів України. Протягом тривалого часу СІАЗ продуктивно працює зі своїми замовниками, надаючи допомогу в інформаційно-аналітичному супроводі їх діяльності. Служба має позитивний досвід вироблення якісних інформаційно-аналітичних продуктів. Її досвід став основою для розвитку інших спеціальних структур НБУВ: Фонду президентів України та Національної юридичної бібліотеки, що відпрацьовують нові форми роботи з обслуговування відповідних категорій користувачів, розвивають власну видавничу діяльність [4, с. 26].

У 2009 р. з метою задоволення запитів користувачів Службою організовано видання інформаційного бюлетеня «Аналітична думка в Україні» (експерти інформаційно-аналітичних центрів про найактуальніші проблеми українського суспільного життя). Напередодні виборів Президента України замовників цікавили матеріали щодо оцінки політичної ситуації в країні: політична конкуренція, рейтинги політиків, політичні відносини; питання зовнішньої політики тощо. Широкий спектр рубрик, представлених у бюлетені, містив, зокрема, розширену інформацію про політичну ситуацію в країні, прогнози експертів, зокрема Інституту глобальних стратегій, Соціологічної компанії Research & Branding Group, Аналітичного центру «Відкрита політика», Центру прикладних політичних досліджень «Пента» та ін.

Серед проблем, що нині досліджуються Службою, – розвиток форм і методів підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів, пов'язаних з антикризовою тематикою, та організація їх включення в систему сучасних соціальних комунікацій. Ця продукція готується, зокрема, для користувачів у економічній та соціально-політичній сферах життя суспільства.

Відповідно до запитів різних категорій замовників, а серед них – Адміністрація Президента, Кабінет Міністрів України, РНБО, Мініс-

терство фінансів, Міністерство соціальної політики, Інститут оперативної діяльності та державної безпеки СБУ, Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України, представники інших силових структур, Посольства України в РФ, Македонії, Рада міністрів АРК, 29 обласних державних адміністрацій та обласних КМДА, понад 400 районних органів влади, а також велика кількість міських владних структур, 325 абонентів по лінії УСПП та ін. – Служба розробляє необхідні їм інформаційно-аналітичні продукти. Серед них інформаційні бюлетені «Проблеми ринку праці», «Реакція на прийняття Податкового кодексу в регіонах», «Українсько-російські відносини: досягнення та перспективи співробітництва», «Проблеми інформатизації» та ін. Користувачі отримують інформацію про розвиток сучасних інформаційних технологій, інформаційних комунікацій, глобальні інформаційні впливи, організацію захисту інформаційних ресурсів, забезпечення інформаційного суверенітету в умовах активізації глобальних процесів у світі тощо.

Слід зазначити, що є досить високий попит і в законодавчій, і у виконавчій гілках влади на матеріали, у яких здійснено аналіз демократичних процесів в українському суспільстві, його політичної структуризації, формування загальнодержавного й регіональних та місцевих виборчих механізмів. У 2012 р. розпочато видання інформаційно-аналітичного бюлетеня «Політичні партії в демократичному процесі (огляд матеріалів ЗМІ), у якому публікуються матеріали стосовно позиціонування партій; регіональних партійних організацій у політичному процесі; партійних акцій, заходів, а також даються оперативні політичні прогнози.

Також Служба видає інформаційно-аналітичний бюлетень матеріалів, підготовлених на базі аналізу оперативної інформації електронних видань, «Резонанс», що висвітлює резонансні події суспільно-політичного, економічного, культурного життя в Україні та за кордоном, а також актуальні проблеми становлення громадянського суспільства, розвитку гуманітарної сфери, впровадження інноваційних технологій тощо. Цей інформаційний продукт видається двічі на тиждень. Після аналітичної обробки співробітниками Служби матеріалів випуску відбувається процес його верстання, а після цього – стадія редакційного опрацювання, що триває від 40 хв до 1 год (слід підкреслити оперативність і високу швидкість обробки тексту). Редагування верстки здійснює редактор, контролюючи всі норми верстання. Етап верстання потребує тісної співпраці редактора з верстальником. Після виправлення всіх помилок верстку підписують до друку та передають у Науково-видавничий центр бібліотеки, для цього

використовують форму файлу на диску, підготованого для виведення на фотовивідну машину. «Резонанс» видається в електронному та друкованому вигляді з 2003 р.

Зі стрімким прискоренням темпів громадського життя, збільшенням обсягів інформації в суспільстві зростає роль електронних інформаційних технологій. «Інформаційні технології стають базовими, і рівень їх розвитку значною мірою визначає рівень розвитку країни в цілому <...> треба точно визначити базові орієнтири руху до інформаційного суспільства... у більшості орієнтирів очевидна участь бібліотек і використання бібліотечно-інформаційних технологій, що часто-густо вельми активно впливають на реалізацію цих базових орієнтирів (вимог). До таких вимог можна віднести... створення й розвиток ринку інформації та задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах та послугах», – наголошує д-р техн. наук, професор Я. Л. Шрайберг [9]. Треба зазначити, що з метою вирішення проблеми щодо збільшення оперативності реагування на події в країні й за кордоном, необхідності обробки дедалі більших масивів інформації та зважаючи на особливості запитів користувачів, що представлені управлінськими, політичними й бізнес-економічними структурами, у 90-х роках минулого століття постала потреба в упровадженні сучасних комп'ютерних технологій, що практично було реалізовано Службою. Для забезпечення відповідних запитів своїх замовників Служба інформаційно-аналітичного забезпечення посилила оперативність інформаційного обслуговування, забезпечила аналіз великих обсягів нової інформації, дедалі більшою мірою використовуючи комп'ютерні технології. Водночас за рахунок розширення й урізноманітнення джерельної бази було підвищено достовірність, точність, надійність інформаційно-аналітичної продукції, що видається СІАЗ.

Відповідно до Указу Президента України «Про вдосконалення діяльності органів виконавчої влади з питань інформування населення» № 101/2001 від 17 лютого 2001 р. [8] Службою було створено інформаційно-аналітичний журнал «Україна: події, факти, коментарі», у якому міститься актуальна суспільно значуща інформація, огляди ЗМІ, аналітичні матеріали, що відображають актуальні події в житті України та за кордоном, оціночні й прогнозні матеріали, довідкова інформація, орієнтована на управлінські структури. Для оперативного доведення до користувачів у регіони журнал надсилається в електронному вигляді. Після завершення періоду становлення цього видання спільним листом заступників глав Адміністрації Президента України – керівників головних управлінь з питань внутрішньої політики та організації кадрової роботи

і взаємодії з регіонами № 12–9/148 на адресу голів Ради міністрів АРК, голів обласних Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій його матеріали було рекомендовано постійно використовувати в інформуванні населення [3, с. 260].

Як зазначає д-р іст. наук, професор В. Горовий, «електронні технології дають можливості для практичного безмежного розширення соціальних зв'язків користувачів із сучасними джерелами інформації» [2, с. 26]. З розширенням застосування електронних інформаційних технологій підвищується їх значення до рівня основних під час підготовки інформаційно-аналітичних продуктів. Однак слід зауважити, що інформація на паперових носіях залишається важливим джерелом у роботі Служби.

Електронні інформаційні технології надали можливість розширити спектр завдань, які стали посилюючими для Служби. Відповідно до запитів користувачів розширюється тематика матеріалів, з'являються нові інформаційно-аналітичні видання – «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки» та «Соціальні мережі: резонансні теми тижня». У зазначених виданнях містяться матеріали щодо проблем особливостей соціальних мереж як суспільного явища, перспектив їх розвитку, впливу даного виду інформаційних комунікацій на розвиток громадянського суспільства, на процес економічних перетворень у контексті виходу з економічної кризи, на проблеми суспільної безпеки, включаючи їх інформаційно-психологічний вплив, еволюцію маніпулятивних технологій, проблему захисту даних, вірусних атак на комп'ютерні системи тощо. Розроблено також бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу правової електронної інформації «Громадська думка про правотворення», який оперативно відображає актуальні питання законотворення. Замовник знаходить у ньому інформацію про новини законотворчого процесу, коментарі зарубіжних експертів щодо прийняття змін до законів, прогнози експертів. З урахуванням інтересів замовників у рубриці «Аналітичний ракурс» публікуються аналітичні статті на теми, що викликають підвищений інтерес на сьогодні: реформування Конституції, боротьба з корупцією, реформування сектору української охорони здоров'я, дотримання та захист прав людини й основоположних свобод тощо.

У контексті розвитку сучасної видавничої діяльності постає питання ефективного використання інформаційних продуктів із глобального інформаційного простору, постійного вдосконалення власне бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктів.

Характерні особливості цих продуктів:

– чіткість відображення;

- оперативність;
- спеціалізація видань;
- достовірність інформації.

Оперативне надання інформації, що зазубувана, задоволення в найкоротші терміни запитів користувачів, можна сказати, партнерів у співробітництві, дає можливість ефективно сприяти вдосконаленню діяльності інформаційних технологічних рішень, розвитку електронної інформаційно-аналітичної продукції, більш якісному обслуговуванню користувачів.

Впроваджується новий вид редагування зазначених видань в електронному вигляді. Оскільки ці видання призначені для певної групи користувачів, які зацікавлені в отриманні якісної, оперативної, необхідної тільки їм саме в цей час інформації, і користуються попитом, специфіка редагування полягає в оперативному опрацюванні матеріалу з використанням швидкого доступу до джерел перевірки інформації та підготовки в найкоротші терміни високоякісного продукту.

Редакційна політика й організація виробництва даного виду продукції здійснюється таким чином, щоб усі інформаційно-аналітичні продукти були легкодоступні, зручні в користуванні: читабельна гарнітура шрифту, оптимальний обсяг інформації. Важливі критерії в їх оцінці – це актуальність теми, якість фактичного матеріалу, вдала вибрана форма й рубрикація. Треба зауважити, що важливою складовою є наявність вихідних відомостей та дотримання чинних стандартів з видавничої справи під час підготовки таких видань. Значна їх частина виробляється на основі моніторингу електронних центральних і регіональних ЗМІ, а також інтернет-видань, при цьому дуже важливо перевірити достовірність джерел інформації.

В основному застосовується традиційне редагування, однак редактор використовує комп'ютер і як «електронне перо», здійснює операції виправлення тексту. Проблема редакційно-видавничої якості в разі комп'ютерного редагування під час підготовки електронних інформаційно-аналітичних видань є гострою – ступінь редагованості буде значно нижчим, ніж за традиційного редагування. Проте інформаційно-аналітичні продукти, що готує Служба, враховують інформаційні потреби й вимоги користувачів та видаються і в електронному, і в паперовому вигляді.

Практика широкого застосування інформації для створення аналітичних ресурсів відображає трансформацію бібліотек під впливом поширення електронних технологій, свідчить про розвиток віддалених

форм обслуговування й розширення можливостей користувачів оперативно отримувати потрібну інформацію [7, с. 278].

Видавнича діяльність бібліотеки має бути орієнтована на розширення кола користувачів інформаційно-аналітичної продукції, а відповідно – на якість, достовірність, ефективність, надійність цих продуктів. Економічна ефективність їх виробництва залежить від кола та кількості користувачів, тому до якості цієї продукції та змісту мають висуватись особливі вимоги.

Таким чином, практичний досвід СІАЗ у виданні інформаційно-аналітичних продуктів показує необхідність подальшого розвитку їх виробництва, збільшення асортименту з метою задоволення зростаючої різноманітності інформаційних потреб користувачів.

Список використаних джерел

1. *Автономова Н.* Особливості редагування аналітичних матеріалів в умовах діяльності Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) НБУВ / Н. Автономова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 23 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2009. – С. 225.

2. *Горовий В.* Бібліотеки як сучасні центри української інформатизації / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 25 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2009. – 346 с.

3. *Горовий В.* Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Л. А. Дубровіна. – К., 2010. – 360 с.

4. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2011. – 248 с.

5. Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2011. – 160 с.

6. *Пальчук В.* Інформаційно-аналітична структура сучасної бібліотеки / В. Пальчук // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 25 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2009. – 346 с.

7. *Половинчак Ю.* Продукция информационно-аналитических центров

библиотек / Ю. Н. Половинчак ; Междунар. ассоц. акад. наук, Рос. акад. наук // Книжная культура: Опыт прошлого и проблемы современности: К 280-летию академического книгоиздательства в России : материалы междунар. науч. конф. (Москва, 18–19 декабря 2008 г.). – М. : Наука, 2008. – 431 с.

8. Про вдосконалення діяльності органів виконавчої влади з питань інформування населення : Указ Президента України від 17.02.2001 р. № 101/2001. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/lawsshow/101/2001>. – Дата доступу: 23.02.2012. – Назва з екрана.

9. *Шрайберг Я. Л.* Современные тенденции развития библиотечно-информационных технологий. Ежегодный доклад / Шрайберг Я. Л. // Науч. и техн. б-ки : сб. по вопр. теории и практики библ. дела ; Министерство промышленности, науки и технологий Российской Федерации, Государственная публичная научно-техническая библиотека России. – М., 2002. – № 1. – С. 27–28.